

Itselliset äidit: uuden lapsiperhemuodon tilanraivaajat

Väestöliiton Väestöpäivä 16.5.2023 Helsingissä
Synty-seminaari: Perhepolkujen moninaisuus ja toivotun lapsiluvun politiikka

Vaula Helin, väitöskirjatutkija (asiantuntija, Suomalainen Tiedeakatemia)

SISÄLLYS

PROLOGI

Lapsettomuushoitojen loppu.....	11
Luut.....	14

LUKU I: MAA

Lapseton.....	19
Miksi kaipaamme lasta.....	37
Mitä tarkoittaa olla äiti?.....	65
Oikea aikuisuus.....	81

LUKU II: KIVET

Uusi todellisuus	97
Surun kätilö	153
Kaksi viikkoa	195
Minä näen sinun surusi.....	217

LUKU III: REITTI

Keijusto	259
Elämän kehrä.....	307
Lähteet.....	379

Toivotaan parasta

Yhä useampi lapsi syntyy hedelmöityshoidon tuloksena. Varallisuus ja koulutus vaikuttavat siihen, kenestä tulee vanhempi.

Image 19.12.2022

SYNNYTYSVÄKIVALTA

Vaula Helinin synnytys oli hirveä ja toisenlaisissa oloissa hän olisi kuollut, mutta ”synnytysväkivaltaa” hän ei kokenut – Miksi jotkut muut kokevat?

Vuonna 2019 suomen kieleen ilmestyi uusi sana: synnytysväkivalta. Toimittaja Vaula Helin selvitti, mitä se oikein tarkoittaa.

Millaisiin perheisiin lapsi syntyy, kun äiti ei ole (hetero)avioliitossa?

- Avioliittoperheen tuolla puolen –hanke (2015-2018): normatiivisen perhepolun katveiden selvittäminen
- Itselliset äidit esimerkkinä lapsiperheellistymisen polkujen moninaisuudesta
  - Helin, Castrén & Töttö. (2021). Baby's first family: Unmarried mothers conceptions of their newborns' family members. *Children & Society*.
  - Helin & Castrén (tulossa). Läheissuhteiden erityislaatu ja vertaisuus vastasyntyttäneiden aviottomien äitien tukiverkostoissa. Teoksessa Malinen ym. (toim.) *Kokemukseen perustuva asiantuntijuus ja vertaistuki lasten ja perheiden voimavarana*. Vastapaino.
  - Helin (vertaisarviossa). Uuden lapsiperhemuodon tilanraivaajat. Miespuoliset jäsenkategoriat itsellisten äitien haastattelupuheessa.

Esityksen runko

1. Keitä itselliset äidit ovat?
2. Nostoja itsellisten äitien haastatteluista (N=15)
3. Lahjasoluhoidojen kysynnän kehitys kahdessa sairaanhoitopiirissä
4. Onko itsellisten naisten lisääntyvällä lapsiperheellistymisellä merkitystä?

1. Keitä itselliset äidit ovat?

- *Äiti ja lapsia* –perheet: n. 20 % lapsiperheellisestä väestöstä
- Itsellisten äitien lapsiperheet luetaan väestötilastoissa tähän kategoriaan
- Lapsiperheellistymisen polkujen ja lapsiperhearjen näkökulmasta kyseessä on kuitenkin hyvin erityinen ryhmä

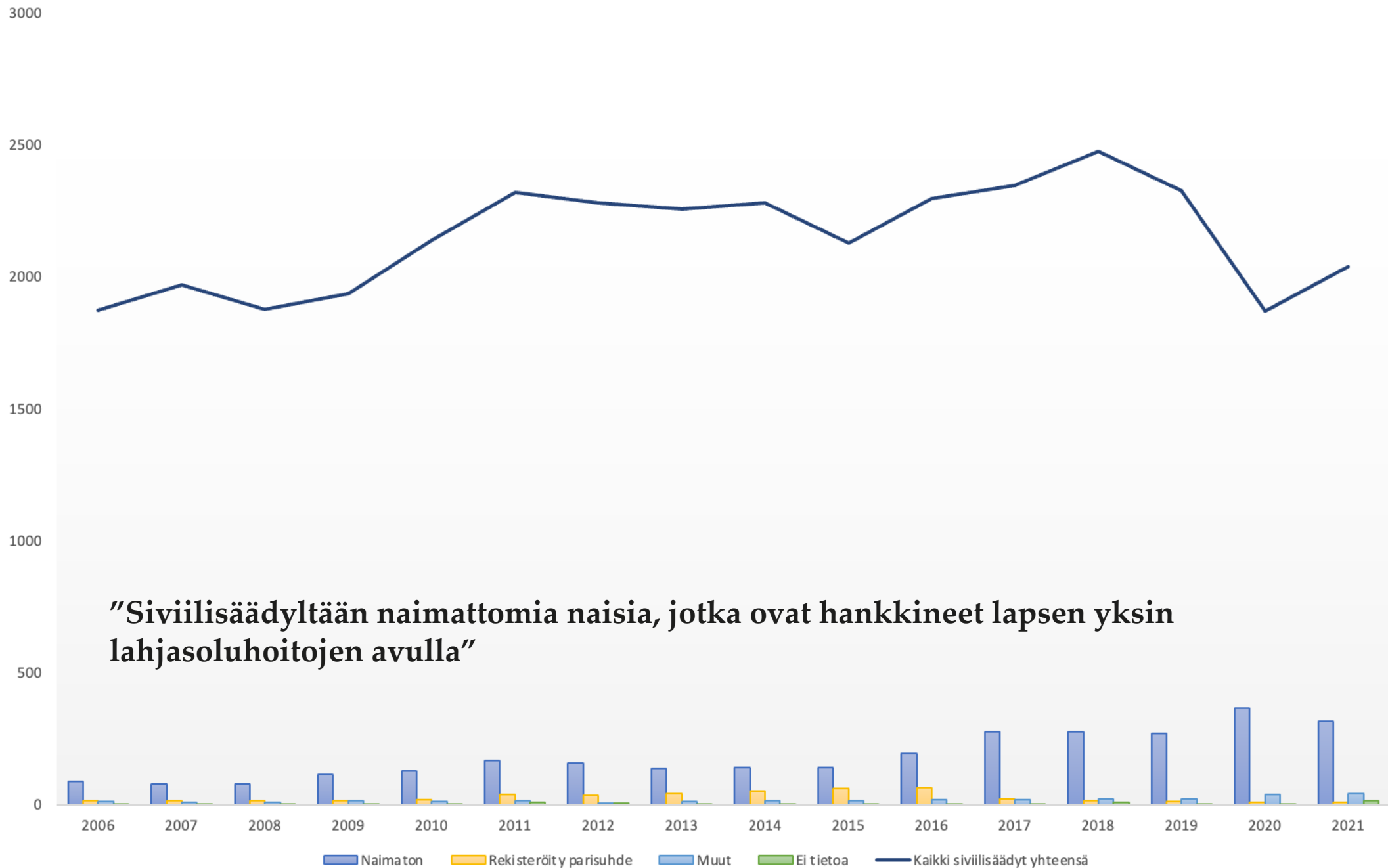
1. Keitä itselliset äidit ovat? Laajasti ymmärrettynä:

A) Siviilisäädyltään naimattomia naisia, jotka ovat hankkineet lapsen yksin lahjasoluhoidoijen avulla

- Vuonna 2021 noin 310 syntymää siviilisäätilyluokissa *naimattomat + muut*, kun lapsi on saanut alkunsa hedelmöityshoidoilla (THL)
- Naimattomien osuus hedelmöityshoitoalkuisista synnyttäjistä vuositasolla n. 10 %

B) Siviilisäädyltään naimattomia naisia, joiden kohdalla satunnainen seksisuhde johtanut raskauteen ja lapsen syntymään

- 2021 Suomessa noin 600 kaksivuotiaasta lasta, joilla biologinen, syntyperältään suomalainen äiti eikä tiedossa olevaa toista vanhempaa (Tilastokeskus)

”Siviilisäädyltään naimattomia naisia, jotka ovat hankkineet lapsen yksin lahjasoluhoidojen avulla”

2. Nostoja tutkimusaineistosta: lapsitoiveen ja valinnan taustoja

- Raskauden alkamistavasta huolimatta kaikki haastatteleman naiset olivat tehneet **tietoisen ja reflektoidun päätöksen ryhtyä vanhemmaksi yksin**
- Kaikilla **taustalla lapsitoive**: osalla se oli jäänyt toissijaiseksi, toisilla taas motivoinut vahvasti toimintaa
- Osalle naisista **valinta lähteä hoitoihin ei missään vaiheessa toivottu tai mahdollinen** vaihtoehto
- Osalla **toive heteroydinperheestä**, mutta näkymän puuttuessa itselliselle polulle
- Osalla **parisuhde toissijainen suhteessa lapsitoiveeseen**: lahjasoluhoidot mahdollistivat lapsen priorisoinnin

2. Nostoja tutkimusaineistosta: yleisiä teemoja

A. Naisen valinta saada lapsi yksin vs. lapsen oikeus isään

- ”Teenkö oikein?”-kysymys liittyi usein ideaan tiedossa olevasta isästä lapsen etuna

B. Sosiaalisen verkoston merkitys

- Aikuisten ystävien rooli korostunut: suhteet erityisesti miespuolisiin ystäviinsä koettiin lapsen näkökulmasta tärkeiksi

C. Vahva motivaatio tutun luovuttajan löytämiseksi

”Mulla oli siis todella monia näitä homovirityksiä. Ja myös heterokavereita, siis mä oon varmaan viidentoista miehen kanssa käynyt nää keskustelut. Koska niin työlästä kuin se olikin, mä halusin jonku tunnetun, siis sen lapsen takia.” (42-vuotias nainen, lahjasoluhoidot)

3. Lahjasoluhoidojen kysynnän kehitys

- Hedelmöityshoitolaki mahdollisti 2007 alkaen hoidot naisille riippumatta parisuhdestatuksesta
- Hoidot avattiin itsellisille naisille ja naispareille julkisessa palvelujärjestelmässä vasta vuoden 2020 alussa

3. Lahjasoluhoidojen kysynnän kehitys

TAYS Hormoni- ja lapsettomuuspoliklinikka

- Hoitojen avaamisesta lähtien noin 300 yksittäistä itsellistä naista hoitojen piirissä
- 2022 yhteensä noin 420 lahjasoluhoidoa, joista 70 % itsellisille naisille
- 2022 yhteensä 895 käyntiä muualta Suomesta: suuri osa itsellisiä naisia Uudeltamaalta

HUS Lisäntymislääketieteen yksikkö

- 2020-2022 itsellisten naisten hyväksytyjä läheteitä lahjasoluhoidoihin noin 350
- Yhteensä noin 450 lahjasiittiöhoitoa, itsellisten osuus vuositasolla 60-70 %

4. Onko itsellisten naisten lisääntyvällä lapsiperheellistymisellä merkitystä?

- 1) **Synnytysten määrällisen kasvun potentiaali nähdään lähivuosina**
  - Satunnaiset seksisuhteet ja niistä seuraavat raskaudet: tuskin vähenemässä nekään?
- 2) **On merkitystä jo nyt: itsellisten äitien lapsiperheiden näkyvyys laajentaa lapsiperheellistymisen mahdollisuuksien horisonttia**
- 3) **Systemaattinen tiedonkeruu ja tutkimus tästä ryhmästä voisi auttaa toivotun lapsiluvun politiikan edistämisessä**
  - Millaiset olosuhteet mahdollistavat itselliseksi äidiksi ryhtymisen?
  - Kun lapsi on syntynyt, miten näissä perheissä pärjätään?

Kiitos!

Ota yhteyttä: vaula.helin@acadsci.fi

Twitter: @vaulahelin

Tuore yleistajuinen kirjoitus aiheesta **Perheyhteiskunta.fi** –sivustolla:

<https://www.perheyhteiskunta.fi/2023/05/03/mita-itsellisten-aitien-lapsiperheista-tiedetaan/>

Lähteet

Helin, Vaula (vertaisarviossa). Uuden lapsiperhemuodon tilanraivaajat. Miespuoliset jäsenkategoriat itsellisten äitien haastattelupuheessa

HUS 2023. Lisäntymislääketieteen yksikkö. Savolainen-Peltonen, Hanna. Henkilökohtainen tiedoksianto 20.1.2023.

Tilastokeskus 2023. Miina Keski-Petäjä. Henkilökohtainen tiedoksianto 8.5.2023.

TAYS 2023. Hormoni- ja lapsettomuuspoliklinikka. Ahinko, Katja. Henkilökohtainen tiedoksianto.

THL 2022. Syntymärekisteri.